

Türkiye’de Açık Erişim ve Açık Bilim*

Open Access and Open Science in Turkey

Burcu Bulut,¹ Sönmez Çelik,² Gültekin Gürdal,³ İlkay Holt,⁴ Gönül Kafalı Can,⁵ Orçun Madran,⁶
Yaşar Tonta⁷

Öz

Açık erişim, bilimsel bilgilere herhangi bir engel olmaksızın erişilmesini, bu bilgilerin kullanılmasını ve paylaşılmasını sağlar. Kişisel ve toplumsal düzeyde hepimizi ilgilendiren açık erişim ve açık bilim çalışmaları Türkiye’de son yıllarda önemli bir ivme kazanmıştır. Ulusal düzeyde gerçekleştirilen çalışmalar ve yürütülen Avrupa Birliği projeleri politika yapımcıların açık erişim ve açık bilim konularına ilgi göstermelerini sağlayarak gelişmeleri tetiklemiştir. Bu gelişmeler 2012’den itibaren düzenlenen konferans, seminer vb. gibi etkinliklerle ve devlet kurum ve kuruluşlarının da sürece dâhil olmasıyla birlikte daha da hızlanmıştır. Bu çalışmada Türkiye’deki farklı kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen açık erişim ve açık bilim faaliyetleri literatüre dayanarak incelenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Açık erişim, Açık bilim, Kurumsal akademik arşivler, Araştırma verileri, Açık lisanslar.

Abstract

Open access provides access to, use of, and sharing scientific knowledge without any barriers. Studies on open access and open science that interest us all on individual and societal levels have gained a momentum in recent years. Studies carried out on a national level as well as the EU projects being partaken have drawn the attention of policy-makers and triggered the developments. These developments have further accelerated with the conferences, seminars and other events that were organized regularly since 2012 as well as with the inclusion of governmental institutions in this process. Based on the relevant literature, we review in this paper open access and open science activities that were carried out by different people and institutions in Turkey.

Keywords: Open access, Open science, Institutional academic archives, Research data, Open licenses.

Giriş

1980’lerin ikinci yarısında İnternet’in giderek yaygınlaşmasıyla birlikte elektronik tartışma listeleri bilimsel iletişim amacıyla da kullanılmaya başlanmıştır. Bu listeler aracılığıyla görüşlerini, düşüncelerini ve araştırmalarını geniş bir kitleye hızla ve kolayca yayabileceklerini gören bilimciler bu ortamı bilimsel

* B. Bulut ve diğerleri, Türkiye’de Açık Erişim ve Açık Bilim (bildiri). ÜNAK2020 Akademik Yayıncılık, Açık Bilim ve Kütüphane(ciler) Sempozyumu, 1-2 Ekim 2020, Yaşar Üniversitesi, İzmir (<https://unak2020.unak.org.tr/>).

Bu eser [Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr) ile lisanslanmıştır. CC BY lisansları hakkında bilgi için bkz: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>

¹ Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 0000-0003-3785-3528, burcubulutburcu@gmail.com

² İbn Haldun Üniversitesi, Kütüphane Daire Başkanlığı, 0000-0002-3973-4664, snmzclk@gmail.com

³ İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 0000-0001-7259-8134, gultekingurdal@iyte.edu.tr

⁴ Açık Erişim Arşivler Konfederasyonu (COAR), 0000-0001-6858-9083, ilkayholt@gmail.com

⁵ Öğr. Gör., İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 0000-0001-9717-9999, gonulkafali@iyte.edu.tr

⁶ Öğr. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 0000-0002-5101-1733, omadran@hacettepe.edu.tr

⁷ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 0000-0003-0285-1338, yasartonta@gmail.com

iletişim ve elektronik yayıncılık amacıyla da kullanmaya başlamışlardır. Açık erişim hareketinin öncülerinden olan Stevan Harnad 1990 yılında henüz günümüzdeki anlamıyla İnternet'in ve World Wide Web'in olmadığı, elektronik yayıncılık ve arşivleme olanaklarının çok kısıtlı olduğu bir dönemde bu tür tartışma listeleri aracılığıyla bilimsel iletişimi "havaya yazı yazma"ya (scholarly skywriting) benzetmiş, fakat bilimsel araştırma sonuçlarının önbaskılarının (preprints) bu ortamlarda sürekli olarak yayımlanabileceğini öngörmüştür (Harnad, 1990). Harnad elektronik yayıncılığı bilgi üretiminde dil, yazı ve matbaadan sonra dördüncü devrim olarak nitelendirmiş ve elektronik ağlar aracılığıyla yayıncılığı "Gutenberg Sonrası Galaksi" olarak adlandırmıştır (Harnad, 1991).

Harnad'ın ilk kez 1994'te gündeme getirdiği elektronik yayıncılıkla ilgili "yıkıcı önerisi" (subversive proposal) açık erişim hareketini tetikleyen en önemli gelişmelerden birisidir. Bilimsel yayıncılığın kâğıt ortamdan elektronik ortama kolayca geçebileceğini öne süren Harnad, araştırmacıların para kazanmak için bilimsel yayın yapmadıklarını (Harnad bu tür bilimsel yayınları "ezoterik" yayınlar olarak nitelendirmiştir), dolayısıyla araştırmalarının kâğıt ortamda yayımlanmasını beklemek yerine bu yayınları yerel bir ftp sunucusunda kolayca depolayarak herkesin erişimine açabileceklerini, daha sonra çalışmalarının hakem denetiminden geçmiş kopyalarını da aynı ortamda depolayabileceklerini belirtmiş ve Paul Ginsparg'ın 1991'de kurduğu yüksek enerji fiziği önbaskı ağını (High Energy Physics preprint network)⁸ örnek vermiştir. Harnad, hakemli bilimsel literatür ağı (İnternet) taşındığında ve bu ağ aracılığıyla herkes ücretsiz olarak bilimsel bilgiye eriştiğinde yıkıcı önerisinin gerçekleşeceğini öngörmüştür (Harnad, 1995a).

Harnad'ın yıkıcı önerisi üzerine yapılan tartışmalar daha sonra bir kitap olarak da yayımlanmıştır (Okerson ve O'Donnell, 1995). İzleyen yıllarda Harnad elektronik yayıncılığın açık erişim açısından sunduğu olanakları birçok tartışma listesinde ve bilimsel yayında ayrıntılarıyla incelemiş ve açık erişimle ilgili kamuoyu oluşturulmasında ve çeşitli bildirgelerin (örneğin, Budapeşte Açık Erişim Girişimi) yayımlanmasında öncü rol oynamış, yazarlar bilimsel yayınlarının önbaskılarını açık arşivlerde depoladıkları takdirde ("yeşil yol") bilimsel literatüre anında ücretsiz erişim sağlanabileceğini savunmuştur (örneğin, Harnad, 1995b, 1998, 2001). Ancak aradan yaklaşık çeyrek asır geçmiş olmasına rağmen bilimsel literatürün henüz yaklaşık yarısı açık erişimdir.

Harnad'ın öngördüğü gibi 1990'lı yıllar arXiv (1991) ve RePEc⁹ (1997) gibi önbaskı arşivlerinin ortaya çıktığı ve üniversite kütüphanelerinin yükselen abonelik fiyatları ve azalan bütçeleri nedeniyle yayıncılara karşı pazarlık güçlerini artırmak için konsorsiyumlar kurmaya başladığı yıllardır. Akademik kurumların daralan bütçeleri ve kamu vergileri ile yapılan araştırma sonuçlarına erişim için yüksek abonelik bedeli ödemeleri bu süreci hızlandırmış, akademiyaı konsorsiyal anlaşmalar yapmaya ve kurumsal araştırma çıktılarını depolayabilecekleri ve bu çıktılara ücretsiz erişim sağlayabilecekleri açık arşivler kurmaya yönelmiştir.

Budapeşte Açık Erişim Girişimine (2002) göre açık erişim "bilimsel literatürün İnternet aracılığıyla finansal, yasal ve teknik bariyerler olmaksızın, erişilebilir, okunabilir, kaydedilebilir, kopyalanabilir, yazdırılabilir, taranabilir, tam metne bağlantı verilebilir, dizinlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olması" şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰ Ama bilimsel literatüre erişim genellikle kısıtlıdır. Oysaki araştırmalar çoğunlukla kamu kaynaklarıyla desteklenmekte, bu araştırmaların kalite denetimi, maaşları kamu tarafından ödenen araştırmacılar tarafından yapılmakta ve ortaya çıkan yayınlar gene kamu kaynaklarıyla desteklenen üniversite kütüphaneleri tarafından satın alınmaktadır. Yani kamu kaynakları harcanarak üretilen ve yayıncılara ücretsiz verilen yayınlara kamu üç kez ödeme yapmak durumunda kalmaktadır (House of Commons, 2004; Tonta, 2010). Ancak Harnad'ın da vurguladığı gibi elektronik yayıncılığın ortaya çıkmasıyla birlikte bilimsel iletişimde farklı erişim modelleri geliştirilerek zamanla bilimsel literatüre açık arşivler ve açık erişim dergiler aracılığıyla da erişilmeye başlanmıştır.

Açık erişim ülkemizde ilk kez 2000'lerin başında gündeme getirilmiştir (Akbayrak ve diğerleri, 2006; Atılğan, 2006; Atılğan ve Ketten, 2008; Karasözen, 2002, 2003; Karasözen, Zan ve Atılğan, 2010; Kayaoğlu, 2006; Polat, 2006; Tonta, 2008, 2010, 2005a, 2006). Bu çalışmalarda bilim üretiminin olmazsa olmazı olan bilimsel dergilere erişim üzerine dikkat çekilmiş, telif hakları, lisanslama şartları, yayıncı politikaları gibi konular ön plana çıkarılmıştır. Önce açık erişim felsefesini, politikalarını ve araçlarını tanıtan bireysel ve kurumsal farkındalık faaliyetleri yürütülmüş, daha sonra 2010'lu yıllarda

⁸ Daha sonra arXiv elektronik önbaskı arşivi (arXiv e-Print Archive) adını almıştır. Bkz. <https://arxiv.org/>

⁹ <http://www.repec.org/>

¹⁰ Girişimin 10. yılı nedeniyle hazırlanan bir metnin çevirisi için bkz. Çelik ve Ertürk (2012).

Avrupa Birliği (AB) projelerine dâhil olunmuştur. AB projelerini takip eden kamu projeleri ile ülkemizde üretilen bilimsel bilginin dünya ülkeleri ile paylaşılabilir hale gelmesine yönelik bazı adımlar atılmıştır. Açık erişim konusunda henüz istenen seviyeye gilememiş olsa bile, ulusal ve uluslararası işbirliği artırılarak ve Sivil Toplum Kuruluşlarından (STK) destek alınarak önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu çalışmada Türkiye’de ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleştirilen açık erişim ve açık bilim çalışmaları ve konuyla ilgili dünyadaki gelişmelerin ülkemize yansımaları literatüre dayalı olarak incelenmektedir.

Türkiye’de Açık Erişimin İlk Yılları

Türkçe literatürde açık erişim ilk kez konuyla ilgili bir sempozyumda, dönemin Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) Başkanı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Matematik Bölümü Öğretim Üyesi ve Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanı Prof. Dr. Bülent Karasözen tarafından gündeme getirilmiştir (Karasözen, 2002, 2003). Karasözen, ANKOS’un 2002’de açık erişimin savunuculuğunu yapan Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Koalisyonuna (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition – SPARC)¹¹ üye olmasının önemini vurgulayarak SPARC’ın kurumsal ve açık arşivler konusunda yürütmekte olduğu faaliyetleri ülkemizde de yaygınlaştırmayı amaçladıklarını ifade etmiştir. Nisan 2003’te Türkiye’nin ilk elektronik tez arşivi ODTÜ’de oluşturulmuş, kurumda geliştirilen bir yazılım üzerinde çalışan bu arşiv 2004 yılında Ağa Dayalı Dijital Tez Kütüphanesi Ağına (Networked Digital Library of Theses and Dissertations – NDLTD)¹² üye olmuştur (Akbayrak ve diğerleri, 2006).

2005’te Hacettepe Üniversitesi (H.Ü.) Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Yaşar Tonta Akademik Bilişim Konferansında (AB2005)¹³ “Bilimsel İletişim ve Açık Erişim” başlıklı çağrılı bir konuşma yapmıştır (Tonta, 2005a). Bu konuşmada Türkiye’de konuyla ilgili farkındalığın artırılması, bilimsel iletişim sürecinde yaşanan sorunların irdelenmesi, açık erişimin araştırma desteğinin ön koşulu hale getirilmesi, yazarların kişisel arşivleme yapması, açık erişim dergilerin desteklenmesi, kamu kurumları tarafından üretilen dergilerin açık erişim olarak yayımlanması, konsorsiyal anlaşmalarda açık erişim koşullarının gözetilmesi, Açık Arşivler Girişimi Üst Veri Harmanlama Protokolü (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting - OAI-PMH) ile taranabilir kurumsal arşivler yaratılması ve tezlerin açık erişim arşivler aracılığıyla erişime açılması vb. gibi noktalara dikkat çekilmiştir. Açık erişim konulu bu ilk kapsamlı konuşmada günümüzde dahi henüz çözümlenememiş birçok konunun altı çizilmiştir.

AB2005 konferansı sonrasında, o zaman Başkent Üniversitesinde çalışan Orçun Madran bir açık erişim platformu oluşturmuştur.¹⁴ 2004/2005 Akademik yılı bahar döneminde H.Ü. BBY Bölümünde bir doktora dersi kapsamında DSpace açık kaynak yazılımı üzerinde çalışan deneysel bir açık arşiv kurulmuş ve çeşitli etkinliklerde bu arşiv tanıtılmıştır (Örneğin; Tonta, 2005b; Tonta ve Ertürk, 2005; Tonta, 2010).¹⁵ Bu deneysel açık arşiv sistemi H.Ü. Elektronik Tezlere ve Makalelere Açık Erişim Projesinin temelini oluşturmuştur (Tonta ve diğerleri, 2006). Proje çerçevesinde kurulan, Dublin Core üst veri şemasını kullanan ve OAI-PMH uyumlu ilk açık arşiv olan bu arşivin sürekliliği sağlanamamış, H.Ü. Açık Erişim Sistemi¹⁶ bu girişimden yaklaşık 10 yıl sonra kurulabilmiştir. Türkiye’de ilk resmi açık arşiv (Ankara Üniversitesi Açık Arşiv Sistemi) de 2005’te kurulmuştur. MySQL tabanlı PHP üzerinde geliştirilen, Dublin Core üst veri şemasını kullanan ve OAI-PMH uyumlu olan bu arşiv küresel Açık Erişim Arşivler Rehberine (Directory of Open Access Repositories- OpenDOAR)¹⁷ de kaydedilmiştir (Atılğan, 2006).

¹¹ <https://sparcopen.org/who-we-are/>

¹² <http://www.ndltd.org/>

¹³ <https://ab.org.tr/ab05/>

¹⁴ <http://www.acikerisim.org/>

¹⁵ Aynı ders kapsamında 2013 yılında BBY bölümlerinde yapılan lisansüstü tezlerin tam metinlerine ve H.Ü. BBY Bölümü mensuplarının yayınlarının tam metinlerine (<http://bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar.php>) erişim sağlayan ilki DSpace (<http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui>), ikincisi EPrints (<http://bbyeprints.hacettepe.edu.tr/>) üzerinde çalışan iki arşiv daha geliştirilmiştir (Şenyurt Topçu, Çakmak ve Doğan, 2014; Dalkıran, Aker, Öztemiz, Taşkın ve Tunç, 2014).

¹⁶ <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/>

¹⁷ <http://v2.sherpa.ac.uk/pendoar/>

Aynı yıl (2005) Türkiye'nin BBY alanındaki araştırma çıktıları uluslararası önbaskı arşivi e-LIS: EPrints in Library and Information Science'da¹⁸ arşivlenmeye başlamıştır. Ülke editörlüğü görevini, o zaman Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesinde çalışan İlkay (Gürbüz) Holt'un yüklendiği e-LIS, ülkemizde açık erişim konusundaki ilk uluslararası işbirliği örneğidir. e-LIS ile ilgili çeşitli sunumlar yapılmış, BBY profesyonellerinin yayınlarını e-LIS'te arşivlemeleri teşvik edilmiş, *Türk Kütüphaneciliği* dergisinde yayımlanan makalelerin de e-LIS'te indekslenmesi sağlanmıştır (Holt, 2005, 2006).¹⁹ Yine aynı yıl Karasözen (2005) bilimsel yayınlara açık erişimin yanı sıra araştırma verilerinin de erişime sunulması ve saklanması önemini vurgulamıştır.

2006'da yapılan Akademik Bilişim (AB06) Konferansında "Türk Üniversiteleri Açık Erişimi ve Kurumsal Arşivlerin Kurulmasını Destekliyor" (Açık, 2006) başlıklı bir bildirge yayımlanmıştır. Bu bildirgede konferans katılımcıları, Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD), Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK), ANKOS ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) temsilcileri açık erişimin ülkemizde yaygınlaşması ve ülkemizin bundan yararlanması için katılımcı ve saydam bir şekilde birlikte çaba harcama ve politika geliştirme kararını açıklamışlardır.

Şubat 2006'da ANKOS, Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (AEKA) Çalışma Grubunu kurmuştur.²⁰ Bu grubun amacı "[d]ünyada ve Türkiye'de Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler konusunda yapılan çalışmalara ilişkin üye kurumları bilgilendirmek, konu ile ilgili kurumların kendi arşivlerini oluşturmaları için yöntem göstermek, eğitici ve yardımcı dokümanları ANKOS web sitesinde bulundurmak, bunların güncel ve güvenilir olmasını sağlamak"tır. Çalışma Grubu (ÇG) bu amaç doğrultusunda çok sayıda etkinlikte yer almış, ANKOS açık erişim broşürünü ("Bilimsel Bilgiye Erişimdeki Engelleri Kaldırmak Elinizde") ve Kurumsal Arşiv Oluşturma Rehberini hazırlamış ve dağıtmıştır (Bilimsel, 2006; Coşkun, Bayram, Holt ve Karasözen, 2007; Holt, 2007).

AEKA Çalışma Grubu 2008 yılından itibaren çalışmalarını dönemin ANKOS Başkanı Gültekin Gürdal'ın (İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü - İYTE) koordinatörlüğünde yürütmeye başlamıştır.²¹ 2008'de kurumsal arşiv çıktılarının standart hale getirilmesi ve bu arşivlerin birlikte çalışabilirliğinin sağlanması amacıyla hazırlanan "DRIVER rehberi 2.0: İçerik sağlayıcılar için rehber -- OAI-PMH ile metinsel bilgi kaynakların keşfi" başlıklı kaynak Türkçeye çevrilmiştir (Çelik, Güneş ve Gürdal, 2008). 2009 yılında bilimsel çalışmaların kurumsal akademik arşivlerde depolanması amacıyla "Ulusal Üniversitelerarası Açık Erişim Projesi" başlatılmış ve MİTOS Konsorsiyumu kurulmuştur. Bu konsorsiyum kurumların teknolojik destek ihtiyacını tek elden karşılayarak arşivlerin hızlı kurulumuna ve geliştirilmesine imkân vermişse de hızlı üye artışı nedeniyle servis sağlayıcı firmanın yeterli teknik destek sağlayamaması, yazılımda gerekli güncellemelerin ivedilikle yapılamaması gibi nedenlerle sürekliliğini koruyamamıştır.

Güney Avrupa Kütüphaneler Birliği (Southern European Libraries Link - SELL), kütüphanelerin satın alma sorunlarını bölgesel işbirliği yoluyla çözmek üzere Türkiye, Portekiz, İspanya, İtalya ve Yunanistan'daki ulusal konsorsiyumların temsilcileri tarafından oluşturulmuştur. AEKA Çalışma Grubu, ANKOS'un kurucu üyesi olduğu SELL'de²² de aktif rol almıştır. SELL, ANKOS'un da temsil edildiği ve 13-14 Mayıs 2010 tarihlerinde İspanya'da yapılan bir seminerin sonunda "Alhambra Açık Erişim Bildirgesi"ni yayımlamıştır (Alhambra, 2010). Seminer sonunda hazırlanan kitapta ANKOS AEKA ÇG üyeleri tarafından hazırlanan "Türkiye'de Açık Erişim" başlıklı bir bölüm de yer almaktadır (Türkfidanı, Moral ve Gürdal, 2010).

AEKA Çalışma Grubu üyeleri 2012'de Araştırma Kurumları İçin OpenAIRE Kılavuzunu Araştırma, 2012), 2013'te Açık Erişim Dergileri Dizininin (Directory of Open Access Journals - DOAJ) web sayfasını Türkçeye çevirmiş ve DOAJ'da dizinlenmek üzere Türkiye'den başvuruda bulunan dergilerin ön değerlendirmeleri ÇG üyeleri tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Aynı yıl ÇG ve OpenAIRE Plus Türkiye Ulusal Yardım Masası DSpace açık arşiv yazılımının kullanılması için üniversite

¹⁸ <http://eprints.rclis.org/information.html>

¹⁹ Eylül 2020'de e-LIS'te Türkiye'den 585 yayın listelenmektedir. <http://eprints.rclis.org/view/countries/TR-.html>

²⁰ AEKA ÇG'nin kurucu üyeleri: Başkan: B. Karasözen (ANKOS Başkanı); Üyeler: İ. (Gürbüz) Holt (Koç Üniv.) ve Cem Coşkun (Türkiye Atom Enerjisi Kurumu); Danışman: Özlem Bayram (Ankara Üniv.).

²¹ Bu dönemde ÇG'de görev yapan üyeler: G. Ağca, L. Kutlutürk ve A. Türkfidanı (Yaşar Üniv.); Yasemin Balcı (Kültür Üniv.), Burcu Bulut ve Burcu Umut Zan (ODTÜ); Sönmez Çelik (Doğu Üniv.); Aynur Moral Başer (GYTE).

²² <https://www.heal-link.gr/SELL>

kütüphanelerine öneride bulunmuş, bunun üzerine Sönmez Çelik DSpace yazılımını Türkçeye çevirerek DSpace dağıtım paketine eklenmesini sağlamıştır (Çelik ve Çelik, 2019). Ayrıca, programın Linux işletim sistemleri üzerinde kurulumu ile ilgili Türkçe kılavuzlar hazırlanmış ve kurumlara teknik destek verilmiştir. Grup üyeleri Açık Erişim Arşivleri Konfederasyonunda (Confederation of Open Access Repositories - COAR)²³ da görev almışlar ve bu konfederasyonun 4. Yıllık Toplantısının Özyeğin Üniversitesinde gerçekleştirilmesini sağlamışlardır. Nisan 2014'te AEKA Çalışma Grubu BioMed Central ile birlikte Ankara, İzmir ve İstanbul'da eğitim programları gerçekleştirmiştir.

ANKOS AEKA ÇG koordinatörlüğü görevini Mayıs 2018'den bu yana Doğu Üniversitesinden Onur Buğan yürütmektedir.²⁴ Mart 2019'da ulusal düzeyde Açık Araştırmacı ve Yazar Numarası ORCID almak için konsorsiyum kurma çalışmaları başlatılmıştır. Bu amaçla OpenAIRE Advance Türkiye Masası ile birlikte ORCID için kurumsal üye olmanın avantajlarıyla ilgili bilgilerin verildiği "ORCID Türkiye Topluluğu Web Semineri" (20 Mart 2019) düzenlenmiştir (Ksibi, 2019).

Dünyadaki Gelişmelerin Türkiye'ye Yansımaları

Açık erişim, AB ve Avrupa Komisyonunun öncelikli konularından birisi olmuştur. Bu kapsamda Türkiye de açık erişimle ilgili Akdeniz Açık Erişim Ağı (Mediterranean Open Access Network - MedOANet), AB Araştırmaları Açık Erişim Politikası Uyum Stratejileri (Open Access Policy Alignment Strategies for EU Research - PASTEUR4OA) ve OpenAIRE projelerine katılmıştır.²⁵ Bu sayede özellikle Avrupa'da açık erişim politikaları ve altyapı çalışmaları ile ilgili önemli gelişmeler yakından izlenmiş ve Türkiye'ye yansıtılmıştır.

H.Ü. BBY Bölümünün paydaş olarak yer aldığı AK 7. Çerçeve Programı tarafından desteklenen MedOANet Projesi (1 Aralık 2011-30 Kasım 2013) altı Akdeniz ülkesinde (Fransa, İspanya, İtalya, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan) açık erişim politikaları geliştirilmesini amaçlamıştır. TÜBİTAK ve ANKOS AEKA Çalışma Grubu tarafından da desteklenen MedOANet Projesi çerçevesinde Türkiye'deki açık erişim ile ilgili mevcut politikalar, politika geliştirici ve karar verici kişi ve kurumlar saptanarak diğer katılımcı ülkelerle birlikte izlenecek yöntem üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Araştırma yapan ve araştırma fonlayan kurumlar için örnek politikalar geliştirilmiştir. Bu politikalar Türkçeye de çevrilerek YÖK aracılığıyla tüm üniversitelere gönderilmiştir (MedOANet Proje Konsorsiyumu, 2013; Tonta, 2014). Bu ilkeler Türkiye'deki araştırma yapan kurumlar ile araştırma fonlayan kurumların kendi politikalarını oluşturabilmeleri için önemli bir başlangıç noktası oluşturmuş ve açık erişim politikaları bu ilkelere göre hazırlanmış ve hayata geçirilmiştir.

H.Ü. BBY Bölümü MedOANet Projesini izleyen AB Araştırmaları Açık Erişim Politikası Uyum Stratejileri (PASTEUR4OA) Projesinde (1/2/2014-31/8/2016) de yer almıştır. Bu projenin amacı Avrupa ülkelerindeki açık erişime fon sağlayan ve açık arşivleri olan anahtar kurumları belirlemek ve bu kurumlar aracılığıyla ilgili ülkelerde açık erişim politika ve stratejilerinin geliştirilmesine yardımcı olmaktır (Al ve Tonta, 2014). Proje ekibi proje sırasında hazırlanan birçok çalışmayı ve politika belgesini Türkçeye çevirmiş²⁶ ve Avusturya Bilim Fonu'nun (FWF) açık erişim politikasını incelemiştir (Tonta, Doğan, Al ve Madran, 2015). 2016'da tamamlanan PASTEUR4OA Projesinin paydaşlarını destekleme görevi OpenAIRE Projesine devredilmiştir.

OpenAIRE projesi dört fazda gerçekleştirilmiş, Türkiye 2. fazdan (2011-2014) itibaren bu projeye İYTE Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı aracılığıyla katkıda bulunmaya başlamıştır (OpenAIRE, 2018). Projenin amacı, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Araştırma Konseyi'nin Açık Erişim Politikalarını ve 7. Çerçeve Programı Pilot Projesini desteklemek, bilimsel bilgiye erişim için yayınları, veri setlerini ve projeleri bütünleşik hale getiren katılımcı bir açık erişim altyapısı geliştirmektir. Bu dönemde İYTE'nin yönetiminde ve OpenAIRE Türkiye Ulusal Yardım Masasında görev alan ANKOS AEKA Çalışma Grubunun da katkılarıyla pek çok belge Türkçeye çevrilmiştir. Projenin 3. fazı (2015-2018) OpenAIRE2020 adıyla devam etmiş, bu fazda yenilikçi yayıncılık ve araştırma verisi yönetimi konuları öne çıkmış, "7. Çerçeve Programı sonrası Açık Erişim Pilot (mevcut hakemli yayınlar için fon)" ve "makale işlem ücreti almaksızın açık erişim yayın yapan dergi ve platformlar için fon" sağlama

²³ <https://www.coar-repositories.org/about-coar/>. Grup üyeleri G. Gürdal ve İ. Holt COAR Destek ve Eğitim Çalışma Grubunda (2013-2015), G. Gürdal COAR'ın Denetleme Kurulunda (2015-2017) görev almışlardır.

²⁴ Grup üyeleri: Zeki Çelikbaş (İTÜ), Gönül Kafalı Can (İYTE) ve İsmet Mazlumoğlu (Boğaziçi Üniversitesi).

²⁵ Sırasıyla bkz. <http://www.medoanet.eu/>; <http://pasteur4oa.eu/>; <https://www.openaire.eu/>

²⁶ Örneğin, PASTEUR4OA (2015), Picarra (2015), Swan (2015a, b), Tsoukala ve Angelaki (2015, 2016).

programları gerçekleştirilmiştir. Bu fonlardan Türkiye’den de yararlanan akademisyenler olmuştur. Şubat 2021’e kadar sürecek olan bu projenin 4. fazı OpenAIRE Advance adıyla 1 Ocak 2018’de başlamıştır. 2019 yılında, OpenAIRE dernekleşerek tüzel kişilik kazanmış ve İYTE kurucu üyeleri arasında yer almıştır. Bu fazda bir yandan yaklaşık 1,7 milyon araştırmacıya ve 70 milyon profesyonele veri depolama, veri yönetimi, analizi ve yeniden kullanımı için ücretsiz, açık ve kesintisiz hizmetler sunan Avrupa Açık Bilim Bulutu (European Open Science Cloud - EOSC) altyapısı sürdürülürken bir yandan da açık bilimin Avrupa’da temel model olması amaçlanmaktadır (EOSC, 2018, 2020). Bu çerçevede OpenAIRE kapsamında 2013’ten beri çok amaçlı bir arşiv hizmeti sunan Zenodo²⁷ halen devam eden küresel salgınla ilgili araştırma çıktılarına ve verilerine COVID-19 Açık Araştırma Ağ Geçidi (OpenAIRE COVID-19 Gateway)²⁸ aracılığıyla Mart 2020’den beri tek bir noktadan erişim sağlamaktadır (Zenodo, 2020).

OpenAIRE projeleri dünyadaki açık erişim ve açık bilim konusundaki gelişmelerin yakından izlenmesini ve uluslararası toplantılara katılımı sağlamıştır. Ayrıca çeşitli etkinlikler düzenlenmiş ve birçok yayın ve rehber Türkçeye çevrilerek araştırmacıların ve kütüphanecilerin kullanımına sunulmuştur.²⁹ Halen OpenAIRE portalında Türkiye’deki akademik arşivlerin içerikleri ile TÜBİTAK proje çıktıları da harmanlanmaktadır.

Türkiye AB destekli projelerin yanı sıra açık erişim ve açık bilimle ilgili bazı konsorsiyumlara da katılmıştır. Bunlardan birisi parçacık fiziği alanındaki yayınlara açık erişim sağlamayı amaçlayan SCOAP3’tür (Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics).³⁰ Türkiye’nin 2014’ten beri üye olduğu bu konsorsiyumun açık erişim giderleri TÜBİTAK ULAKBİM tarafından karşılanmaktadır.³¹

Öte yandan ANKOS abonelik/lisans modeline dayanan bilimsel süreli yayınlara erişimin açık erişim yayıncılığa dönüşümünü amaçlayan ve Max Planck Topluluğu tarafından başlatılan Açık Erişim 2020 (Open Access 2020)³² girişimini desteklemektedir. Ancak ANKOS ya da TÜBİTAK ULAKBİM yayıncılarla Plan S (t.y.) ilkeleri ile uyumlu dönüştürücü bir anlaşma (transformative agreement) henüz imzalamamış ve lisans anlaşmalarında açık erişim maddeleri yer almamıştır. Oysa 2021’den itibaren fon sağlayıcı kuruluşlar tarafından fonlanan tüm projelere ait çıktıların belirlenen Plan S ilkeleri çerçevesinde açık erişim olması zorunlu olacaktır.³³ Ancak dönüştürücü anlaşmalar ve Plan S konuları henüz netleşmemiştir (COAR, 2019a; COAR, 2019b). Dönüştürücü anlaşmaların yayıncıların gelir kaynaklarının artarak devam etmesine olanak sağlayacağı, bilimsel iletişimde var olan sorunları çözemeyeceği ve mevcut sistemi daha da pekiştireceği yönünde bazı kaygılar bulunmaktadır. Henüz Plan S girişiminin paydaşı olmayan Türkiye’nin bu tür gelişmeleri dikkatle izlemesi, ülke koşullarına uygun ve sürdürülebilir çözümler geliştirmek için Bilim Avrupa (Science Europe),³⁴ SPARC ve COAR gibi oluşumlarda daha etkin olması gerekmektedir.

Ulusal Girişimler ve İşbirliği

Türkiye’deki açık erişim ile ilgili faaliyetler dünyadaki gelişmeler ile paralel olarak ve çoğu zaman uluslararası projelerin paydaşları olarak gerçekleştirilmiştir. Örneğin, bilimsel dergilerin elektronik olarak yayımlanma sürecinin (hakemlik, yayın, barındırma, arşivleme, erişim) yönetimi açısından (Çelik ve Buğan, 2013) önemli bir altyapı projesi olan DergiPark, ANKOS AEKA Çalışma Grubunun önerileri ve katkısıyla TÜBİTAK ULAKBİM tarafından geliştirilmiş olup Ocak 2014’ten beri hizmet vermektedir. DergiPark günümüzde barındırdığı yaklaşık 2000 dergi ve bu dergilerde yayımlanan yarım milyon civarında içerikle OpenAIRE’in en büyük veri sağlayıcılarından birisidir.³⁵

²⁷ <https://zenodo.org/>

²⁸ <https://covid-19.openaire.eu/>

²⁹ <https://libguides.iyte.edu.tr/OpenAIRE/rehberler>

³⁰ <https://scoap3.org/>

³¹ <https://cabim.ulakbim.gov.tr/ulakbim-acik-erisim-faaliyetleri/scoap3/>

³² <https://oa2020.org/>

³³ <https://www.coalition-s.org/about/>

³⁴ <https://www.scienceeurope.org/>

³⁵ <https://dergipark.org.tr/tr/pub/page/about>

Benzeri bir biçimde, AEKA Çalışma Grubunun girişimleri sonucu YÖK'ün 2014'te başlattığı Ulusal Akademik Arşiv Projesi üniversitelerimizde kurumsal arşivlerin kurulması, bunların YÖK bünyesinde kurulacak merkezi açık erişim arşiv sistemi aracılığı ile harmanlanması ve dünya bilim çevrelerinin hizmetine sunulması açısından önemli bir projedir. YÖK, MedOANet Açık Erişim Politikaları Uygulama İlkeleri esas alınarak hazırlanan "Yükseköğretim Açık Erişim ve Kurumsal Akademik Arşiv Politikası" belgesini 2 Nisan 2014'te resmi bir yazı ekinde üniversitelere bir çalışma takvimiyle birlikte göndermiştir. Bu aşamada İYTE'nin geliştirdiği ve Türkiye'deki ilk resmi açık erişim politikası belgesi de diğer üniversitelerin kendi açık erişim politikalarını hazırlamalarında yardımcı olmuştur. ANKOS Üniversite Kütüphaneleri Çalışma Grubunca hazırlanan ve açık erişim konusunun önemini de vurgulandığı raporun (Akbaytürk Çanak ve diğerleri, 2014) da bu konuda etkili olduğu söylenebilir. Ulusal Akademik Arşiv Projesi bir süre çeşitli nedenlerle sekteye uğramış olsa da Türkiye'deki akademik açık arşiv sayısının ve açık erişim politikası olan üniversite sayısının artmasında önemli rol oynamıştır.³⁶ Ulusal Akademik Arşiv Projesi çerçevesinde geliştirilen açık arşivlerin içerikleri TÜBİTAK ULAKBİM'in Türkiye Akademik Arşivinde (Harman)³⁷ 2016'dan bu yana harmanlanmaktadır. Bu arşivde halen 121 kurumdan 1,4 milyona yakın yayın bulunmakta ve bu yayınların (varsa) tam metinlerine erişilebilmektedir.

YÖK Ulusal Tez Merkezi ile OpenAIRE Türkiye Yardım Masasının işbirliğiyle gerçekleştirilen bir diğer çalışma, 2018'de 2547 sayılı YÖK Yasasına eklenen bir maddeyle (ek madde 40) gizlilik kararı olmayan doktora ve yüksek lisans tezlerinin tam metinlerinin elektronik ortamda erişime açılmasıdır.³⁸ Böylece yeni yapılan tezlere erişim oranı büyük ölçüde artmıştır. Ama yasa değişikliğinden önce yapılan ve yazarlarından izin alınmadığı için açılmayan tezler halen Tez Merkezindeki bütün tezlerin yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır. Tezlerin üst verileri standartlara ve OAI-PMH birlikte çalışabilirlik protokollerine göre hazırlanmadığından bu tezler harmanlanamamakta ve dolayısıyla arama motorlarında (Google Scholar), uluslararası tez portallarında³⁹ ya da açık arşivlerde (Zenodo) yapılan aramalarda "keşfedilememekte" ve bu yolla tezlerin tam metinlerine henüz erişilememektedir (Tonta ve Akbulut, 2019).

Türkiye'de Açık Bilim ve Araştırma Verilerine Açık Erişim

Açık bilim sadece bilimsel yayınlara açık erişimi değil, araştırma sürecinde üretilen verilere, laboratuvar notlarına, veri toplama ve analiz yöntemlerine açık erişimi, bunların dağıtımını ve yeniden kullanılmasını da kapsamaktadır (Bueno de la Fuente, 2020). Araştırma verilerine açık erişim konusuna Türkiye'de ilk kez 2012'de düzenlenen Ulusal Açık Erişim Çalıştayının sonuç bildirgesinde dikkat çekilmiş (Tonta ve Gürdal, 2012) araştırma verilerinin yönetimi konusunda 2014'te uluslararası bir çalıştay⁴⁰ ile bir uluslararası sempozyum düzenlenmiş,⁴¹ 2017'de tam günlük geniş kapsamlı bir eğitim verilmiş,⁴² 2019'da TÜBİTAK'ın Araştırma Verileri Yönetimi Eğitim Portalı erişime açılmıştır.⁴³

Açık bilim ve açık veri 2015 yılından itibaren Avrupa Komisyonu'nun gündeminde de ağırlık kazanmış, 2014-2015 Ufuk 2020 fonlarında araştırma verisine açık erişim pilot uygulaması başlatılmıştır (European Commission, 2016, 2017). 2015'te TÜBİTAK ULAKBİM bünyesinde açık bilimin desteklenmesi, açık bilim ve açık erişim konularında kurumsal ve ulusal politikaların oluşturulması, AB müktesebatı ve çerçeve programlar kapsamında konunun izlenmesi amacıyla Ulusal Açık Bilim

³⁶ Aralık 2013'te 13 ve 5 olan açık arşiv ve açık erişim politikası sayısı Eylül 2020'de 137'ye ve 93'e yükselmiştir (https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_by_country/Turkey.default.html).

³⁷ <https://arsiv.ulakbim.gov.tr/index>

³⁸ Bkz. 6 Mart 2018 tarih ve 30352 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan 7100 sayılı yasanın 10. Maddesi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180306-11.htm>

³⁹ Örneğin, daha önce sözü edilen NDLTD (<http://www.ndltd.org>), DART-Europe E-Theses Portal (<http://www.dart-europe.eu>) ve Open Access Theses and Dissertations (OATD: <http://oatd.org>).

⁴⁰ Araştırma Verilerinin Yönetimi Uluslararası Çalıştayı, 21 Kasım 2014, Hacettepe Üniversitesi ve Goethe Enstitüsü, Ankara. Bkz. <http://rdm.bilgiyonetimi.net/>

⁴¹ 24-26 Kasım 2014'te H.Ü.'nün düzenlediği "5. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu"nun ana konusu Araştırma Verilerinin Yönetimi ve Bilgi Keşfi olarak belirlenmiştir. Bkz. <http://imcw2014.bilgiyonetimi.net/>

⁴² Araştırma Verilerinin Yönetimi Eğitim Programı, 8 Eylül 2017, TÜBİTAK ULAKBİM, Ankara. Eğitimci: Arsev Umur Aydınoglu, Güleda Doğan ve Zehra Taşkın.

⁴³ <https://acikveri.ulakbim.gov.tr/>

Komitesi oluşturulmuştur.⁴⁴ OpenAIRE 2020 ve OpenAIRE Advance açık erişim altyapı projelerinde de açık bilim ve araştırma verilerine açık erişim üzerinde yoğunlaşmıştır.

Açık bilim çalışmaları 2018'de hız kazanmış ve TÜBİTAK, İYTE, H.Ü. ve ANKOS işbirliği ile Sabancı Üniversitesinin ev sahipliğinde Sakıp Sabancı Müzesinde Türkiye Açık Bilim Zirvesi⁴⁵ gerçekleştirilmiştir (10 Eylül 2018). Zirvenin hemen ardından Boğaziçi Üniversitesinde yapılan bir günlük "Araştırma Verilerinin Yönetimi ve Açık Bilim Çalıştayı"nda⁴⁶ konuyla ilgili bildirimlerin yanı sıra TÜBİTAK'ın Açık Arşivi Aperta⁴⁷ tanıtılmıştır (Tonta, 2018). Aperta aracılığıyla TÜBİTAK desteğiyle yürütülen proje çıktılarına, destek verilen yayınlara ve Türk Ulusal e-Bilim (TRUBA) Projesi yayınlarına erişilebilmektedir. TÜBİTAK desteği ile üretilen yayınları ve araştırma verilerini kapsayan TÜBİTAK Açık Bilim Politikası 14 Mart 2019 tarihinde yayımlanmıştır (TÜBİTAK, 2019). 2019'da ARDEB projelerinden üretilen yayın ve verilere açık erişim zorunlu hale getirilmiş, 2020'de ise Açık Bilim Politikasının tüm destek programlarına uygulanması kararlaştırılmıştır.

Türkiye Açık Bilim Zirvesi sonrasında YÖK'te Yükseköğretim Açık Bilim ve Açık Erişim (ABAE) Çalışma Grubu⁴⁸ kurulmuş (Kasım 2018), grup ilk toplantısında (25 Aralık 2018) bütün üniversitelerde uluslararası standartlarda Açık Akademik Arşiv Sistemi kurulması, üniversite arşivlerinin Avrupa Açık Erişim Altyapısı OpenAIRE ile bütünleşmesinin sağlanması, akademisyenlerin araştırmacı numaraları (ORCID veya benzeri) kullanımına özen gösterilmesi konularını gündeme getirmiştir. YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) üyelerine açık erişim ve açık bilim konusunda yürütülen çalışmalar hakkında bilgi vermiştir (Türk, 2019). YÖK 16 Mayıs 2019 tarih ve 36155 sayılı resmi yazı ekinde üniversitelere "Üniversiteler için Model Açık Bilim Politikası"nı göndermiştir.⁴⁹ Bazı üniversiteler (örneğin, İYTE ve Koç Üniversitesi) kendi açık bilim politikalarını yayımlamışlardır (İzmir, 2019; Koç, t.y.).

Ocak 2020'de ABAE Çalışma Grubuna bağlı olarak Yükseköğretim Araştırma Verisi ve Açık Veri Alt Çalışma Grubu⁵⁰ oluşturulmuştur. Grubun amacı üniversiteler için araştırma veri yönetimi planı hazırlamak, açık veri ve araştırma verisi ile ilgili dünyadaki gelişmeleri izlemek, ilgili kurumlarla işbirliği yapmak, eğitimler vermek, özellikle Avrupa ile uyumlu birlikte çalışabilir sistemler oluşturulmasına destek vermek, raporlar hazırlamak ve çeviriler yapmaktır. Nitekim veri yönetim planları oluşturma, veri yönetme, paylaşma ve verilerin ilgili olduğu araştırma çıktılarına bağlantı sağlama süreçlerini destekleyen çevrimiçi bir araç olan Argos'un⁵¹ arayüzü ile Araştırma Verileri Birliği (Research Data Alliance - RDA⁵²) uzmanları tarafından hazırlanan *Veri Yönetiminde Araştırmacılarla Etkileşim: Örnek Çalışmalar Kitabı* alt grup üyeleri tarafından Türkçeye çevrilmiş ve açık erişim olarak yayımlanmıştır (Clare ve diğerleri, 2020).⁵³

Açık Lisanslar ve Creative Commons Türkiye

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre bir eser üretildiği andan itibaren teliflidir ve eseri kullanabilmek için hak sahibinin izni gerekir. Açık lisanslar ise bir esere erişime, eserin yeniden kullanımına ve dağıtımına dair kısıtlı veya hiç kısıtlama olmadan izin veren bir lisans türüdür (Open Knowledge Foundation, t.y.) ve telifli eserler üzerinde paylaşım, dağıtım, yeniden düzenleme gibi işlemlerin yapılmasına izin olup olmadığını gösterir. Açık lisanslar bir tür telif hakkı sözleşmesi ve kullanım şartları niteliğini taşır. Bu kullanım şartları açık erişim kaynaklar üzerinde yazı ile veya bir logo kullanımı ile açıkça belirtilir. Açık lisanslar, açık erişim literatüre açıklık ve yeniden kullanılabilirlik özelliklerini kazandıran teknik bir araçtır.

⁴⁴ <https://cabim.ulakbim.gov.tr/ulakbim-acik-erisim-faaliyetleri/ulakbim-ulusal-acik-bilim-komitesi/>

⁴⁵ <http://zirve2018.acikbilim.org/>

⁴⁶ <https://libguides.iyte.edu.tr/RDM2018>

⁴⁷ <https://aperta.ulakbim.gov.tr/>

⁴⁸ https://acikerisim.yok.gov.tr/calisma-gruplari/yuksekogretim-acik-bilim-ve-acik-erisim-calisma-grubu_
<https://acikerisim.yok.gov.tr/acik-erisim>

⁴⁹ Metin için bkz. http://openaccess.ardahan.edu.tr/dokumanlar/oa_politika.pdf

⁵⁰ <https://acikerisim.yok.gov.tr/calisma-gruplari/yuksekogretim-arastirma-verisi-ve-acik-veri-alt-calisma-grubu>

⁵¹ <https://argos.openaire.eu/home>

⁵² <https://www.rd-alliance.org/>

⁵³ Kitabın İngilizcesi için bkz. (Clare ve diğerleri, 2019).

Creative Commons⁵⁴ ("yaratıcı ortaklıklar") açık kültür, açık lisans, kamu malı fikir ve sanat eserlerine ücretsiz ve engelsiz erişim gibi konularda öncülük eden; bilginin paylaşımına, tekrar kullanımına ve uyarlanmasına olanak veren açık lisanslar sunan ve kâr amacı gütmeyen uluslararası bir örgüttür. Türkçede de Creative Commons olarak kullanılmaktadır. Creative Commons paylaşım kültürünün, kamunun bilgiye özgür ve ücretsiz erişim haklarının savunulduğu bir toplumsal hareketi de temsil etmektedir. Bu açıdan Türkiye'deki açık erişim savunucularının ve diğer paydaşların Creative Commons Türkiye topluluğunun oluşması için verdikleri çaba ve gerçekleştirdikleri faaliyetler önemlidir. Creative Commons, Türkiye'de resmi anlamda ilk kez 19-20 Nisan 2010 tarihlerinde Özyeğin Üniversitesinde (ÖzÜ) yapılan 8. COMMUNIA Çalıştayı⁵⁵ ("Education and the Public Domain: The Emergence of a Shared Educational Commons") ile gündeme gelmiştir. Bu çalıştay sonrasında ÖzÜ Türkiye'de Creative Commons topluluğu oluşturmak, bu fikri yaymak ve açık lisansların kullanımını her alanda yaygınlaştırmak için diğer kurumlarla işbirliği yapmıştır. ÖzÜ, Toronto'daki (Kanada) Creative Commons topluluğuyla 20 Mart 2015'te imzalanan uzlaşma anlaşması ile Türkiye'de Creative Commons'ın resmi temsilcisi olmuştur. ÖzÜ Kütüphanesinin önderliğinde Türkiye'de çeşitli alanlardaki (hukuk, bilgi teknolojileri, sanayi ve akademiya) temsilcileri içeren bir proje grubu oluşturulmuş, çeşitli seminer ve eğitim programları düzenlenmiş, Creative Commons 3.0 lisansları değerlendirilmiş, Creative Commons web sayfaları Türkçeye çevrilmiş ve tanıtım belgeleri hazırlanmıştır.

ÖzÜ 11 Mart 2016'da Işık, Bilkent, Hacettepe, İYTE, ODTÜ Üniversiteleri ve Max Planck Enstitüsünde görevli uzmanlarla işbirliği yaparak resmi bir tanıtım toplantısı düzenlemiş ve Türkiye'de farklı kesimlere Creative Commons Türkiye oluşumunu ve açık lisansların yararlarını anlatmıştır (Frank, 2016). Mayıs 2017'de Uluslararası Creative Commons lisanslarının 4. sürümü tamamıyla Türkçeye çevrilmiş ve uyarlanmıştır (Holt, 2017). Creative Commons 2017 yılının sonunda küresel ağ yapılanmasında büyük değişiklik yaparak kurumsal temsilcilikleri kaldırmış ve ulusal şube yapılanmasına geçmiştir (Ruiz, 2017). Bu nedenle ÖzÜ'nün kurumsal temsilciliği sona ermiş, 26 Temmuz 2018 tarihinde Creative Commons Türkiye (CC TR) Şubesi oluşturulmuş, Creative Commons Küresel Ağ üyeleri arasından Orçun Madran CC TR Şube Lideri, İlkay Holt CC TR Temsilcisi olarak seçilmişlerdir (Creative Commons Türkiye, 2018).⁵⁶

Ulusal Açık Erişim Etkinlikleri

2000'li yılların başından itibaren çeşitli ülkelerde açık erişim konulu etkinlikler düzenlenmektedir.⁵⁷ Türkiye'de de yaşamı boyunca İnternet'in yaygınlaşması ve özgürleşmesi ve açıklık için çalışan Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi Mustafa Akgül'ün önderliğinde gerçekleştirilen İnet-TR⁵⁸ ve Akademik Bilişim⁵⁹ konferanslarında açık erişim önemli bir gündem oluşturmuştur. Nitekim, daha önce de sözü edildiği gibi, açık erişim konusunda ilk çağrılı konuşma (2005), ilk açık erişim bildirgesi bu konferanslarda yapılmış ve yayımlanmıştır. Hemen hemen her konferansta açık erişimle ilgili paneller düzenlenmiştir.

2012'den bu yana ise her yıl ekim ayının son tam haftası Açık Erişim Haftası⁶⁰ olarak kutlanmaktadır (Wikipedia, 2020). Ülkemizde de aynı yıl 8-9 Kasım 2012 tarihlerinde Hacettepe Üniversitesinde ilk Ulusal Açık Erişim Çalıştayı⁶¹ düzenlenmiştir. MedOANet Projesi, ANKOS AEKA Çalışma Grubu ve OpenAIRE Türkiye Yardım Masasının işbirliği ile düzenlenen bu çalıştaya (AE2012) iki yüz delege katılmış ve çalıştay sonunda bir sonuç bildirgesi yayımlanmıştır (Tonta ve Gürdal, 2012). Her yıl düzenlenen ulusal açık erişim çalıştaylarında daha sonraki yıllarda YÖK ve TÜBİTAK da etkin olarak rol almıştır. Örneğin, 2014 yılındaki çalıştay zamanın başbakanı (Ahmet Davutoğlu) tarafından açılmış ve bu çalıştaya üniversitelerin rektörleri de dâhil olmak üzere yaklaşık 350 delege katılmıştır (Tonta ve

⁵⁴ <https://creativecommons.org>

⁵⁵ <https://communia-project.eu/ws08.html>

⁵⁶ Creative Commons Türkiye Şubesi hakkında daha fazla bilgi için bkz. <http://creativecommons.org.tr/>

⁵⁷ <http://oad.simmons.edu/oadwiki/Events>

⁵⁸ <http://inet-tr.org.tr/>

⁵⁹ <https://ab.org.tr/>

⁶⁰ <http://www.openaccessweek.org/>

⁶¹ <http://ae2012.acikerisim.org/>

Gürdal, 2014). 2012-2017 yıllarında yapılan çalıştayların sonunda kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla sonuç bildirgeleri yayımlanmıştır.⁶²

2018 yılından itibaren yıllık açık erişim ve açık bilim konferanslarına ek olarak araştırma verisinin yönetimi konusuna odaklanan çalıştaylar, yüz yüze ve çevrimiçi seminerler düzenlenmektedir. 2018 yılında, daha önce değindiğimiz gibi (bkz. "Türkiye'de Açık Bilim ve Araştırma Verilerine Açık Erişim") Türkiye Açık Bilim Zirvesi ve Araştırma Verilerin Yönetimi ve Açık Bilim Çalıştayı düzenlenmiştir. Bu tarihten itibaren düzenlenen etkinlikler⁶³ Açık Bilim Türkiye web sayfasından⁶⁴ duyurulmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada açık erişim ve açık bilim ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalar yaşanan bütün zorluklara rağmen bir grup insanın çabalarının önemini göstermektedir. Farklı kurumlarda çalışan ama aynı amaç için çaba gösteren bilimciler, kütüphaneciler ve bilgi profesyonelleri sayesinde önemli girişimler ve projeler gerçekleştirilmiştir. Bu girişimler belirli kişi ve kurumların katkısı ve emeği ile halen devam ediyor olmasına karşın, bu konuda inisiyatif alması gereken önemli kurumlardaki yönetsel değişiklikler zaman zaman yapılan çalışmaların sekteye uğramasına neden olmuştur. Açık erişim ve açık bilim konusunda Türkiye Avrupa Birliği projelerine nispeten erken sayılabilecek bir tarihte (2011) katıldığı için dünyada yaşanan değişimi yakından izlemeyi başarmış, ancak bu değişime katkı sunan konuma belli konular dışında pek fazla gelememiştir.

Bütün çabalara karşın Türkiye'de henüz bir ulusal açık bilim planı, politikası ve stratejisi hazırlanamamıştır. Bunun temel nedenlerinden birisi açık bilimin ve açık erişimin tüm paydaşlarının (araştırmacılar, fon sağlayıcılar, yayıncılar, kütüphaneler, arşivler, vatandaşlar) bu sürece tam olarak dâhil edilememiş olmalarıdır. Açık bilim ve açık erişim sadece bilgi profesyonellerinin sorunu değildir. Bu sorunun çözümü için ilgili bakanlıkların, YÖK'ün, TÜBİTAK'ın, üniversitelerin ve araştırma kuruluşlarının daha ön alıcı (proaktif) roller üstlenmeleri ve sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekmektedir.

Dünyanın genelini etkisi altına almış bir virüs ile kişisel ve toplumsal düzeyde topyekûn mücadele ettiğimiz bugünlerde açık bilim ve açık erişim kavramlarının önemi ve taşıdığı değer daha net bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bilimsel iletişim sürecinde üretilen bütün bilgilere ve verilere herhangi bir engel olmaksızın erişilebilmesi, bu bilgilerin dünya ülkeleri tarafından fakir-zengin ayrımı gözetmeksizin tüm insanlık adına en verimli ve etkili bir biçimde kullanılması bu mücadelede bizi başarıya götürecektir en önemli unsurlardan birisidir. Ancak küresel başarıya ulaşmada bireylerin/kurumların/kuruluşların ötesinde devletlerin açık bilim ve açık erişim kavramlarını içselleştirmeleri ve tüm hizmet ve uygulamalarında açıklık felsefesine uygun bir biçimde hareket etmeleri gerekmektedir. Açık lisansların, ücretsiz ve minimum telif hakkı sınırlaması ile paylaşımın esas olduğu politika, strateji ve taktikler bilimsel bilginin dolaşımına imkân vererek içinde bulunduğumuz koşulların iyileşmesine ve yaşam standartlarının yükseltilmesine yardımcı olacaktır. Daha açık, özgür ve paylaşımcı bilim ancak işbirliği ve güç birliği ile yapılabilir.

Kaynakça

Açık Erişim Bildirgesi: Türk Üniversiteleri Açık Erişimi ve Kurumsal Arşivlerin Kurulmasını Destekliyor. (2006). Akademik Bilişim 2006 - BilgiTek IV. <https://ab.org.tr/ab06/AB2006-bildirge.html>

Akbayrak, E. H., Bayram, Ö., Coşkun, C., Holt, İ., Karasözen, B. ve Tonta, Y. (2006). Institutional repository movement in Turkey (poster). Glasgow (UK): Proceedings Open Scholarship 2006: New Challenges for Open Access Repositories. http://eprints.rclis.org/8325/1/Institutional_Repository_Movement_in_Turkey-Poster.pdf

Akbaytürk Çanak, T., Çelik, S., Çetinkaya, İ., Çukadar, S., Güneş, G., Gürdal, G., Holt, İ., Kaya, E. ve Kaygusuz, A. (2014). *2023'e doğru Türkiye'de üniversite kütüphaneleri: Mevcut durum, sorunlar, standartlar ve çözüm önerileri.* Yükseköğretim Kurulu. <http://hdl.handle.net/11376/474>

Al, U. ve Tonta, Y. (2014). Açık erişim politikalarının geliştirilmesi ve PASTEUR4OA projesi. *Türk Kütüphaneciliği*,

⁶² Ulusal Açık Erişim Çalıştayları/Konferanslarıyla ilgili daha fazla bilgi için bkz. <http://acikerisim.org/>

⁶³ Örneğin, 11 Nisan 2019'da OpenAIRE Advance Projesi desteği ile İYTE'de düzenlenen "Açık Bilim Yolunda: Bilimi Özgür Bırak" semineri için bkz. <https://libguides.iyte.edu.tr/acikbilim yolundaiyte>

⁶⁴ <http://acikbilim.org>

- 28(3), 433–436. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2455/2438>
- Alhambra Declaration on Open Access. (2010). L. Anglada ve E. Abadal (Ed.), *Open access in Southern European countries* içinde (s. 135-138). FECYT. <http://openaccess.iyte.edu.tr/xmlui/handle/11147/4259>
- Araştırma kurumları için OpenAIRE kılavuzu. (2012). Gürdal, G., Türkfıdanı, A., Kutlutürk, L., Çelik, S. ve Keten, B. (çev.). *Türk Kütüphaneciliği*, 26(2), 416–438. http://eprints.rclis.org/17619/1/TK_OpenAIRE_kilavuzu.pdf
- Atılğan, D. (2006). Türkiye'de açık arşiv çalışmaları ve Ankara Üniversitesi örneği. K. Karakütük (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Yayıncılık 1. Ulusal Kurultay Bildirileri [2-3 Kasım 2006, Ankara]* içinde. TÜBİTAK ULAKBİM. <https://ankos.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/1246-1.pdf>
- Atılğan, D. ve Keten, B. (2008). Açık erişim olgusu ve Ankara Üniversitesi. E. Bilal ve Y. Ekinci (Ed.), *Balkan Ülkeleri Kütüphaneler Arası Bilgi-Belge Yönetimi ve İşbirliği sempozyumu bildirileri, 5-7 Haziran 2008, Edirne/Türkiye* içinde (s. 92–99). Trakya Üniversitesi. <http://eprints.rclis.org/12203/>
- Bilimsel bilgiye erişimdeki engelleri kaldırmak elinizde. Açık erişim'le değişimi yaratın.* (2006). <http://eprints.rclis.org/7565/>
- Bueno de la Fuente, G. (2020). *What is open science? Introduction.* <https://www.fosteropenscience.eu/content/what-open-science-introduction>
- COAR. (2019a, 6 Şubat). COAR updated feedback on the guidance on implementation of Plan S. <https://www.coar-repositories.org/news-updates/coar-feedback-on-the-guidance-on-implementation-of-plan-s/>
- COAR. (2019b, 4 Haziran). Revised Plan S and repositories. <https://www.coar-repositories.org/news-updates/revised-plan-s-and-repositories/>
- Clare, C., Cruz, M., Papadopoulou, E., Savage, J., Teperek, M., Wang, Y., Witkowska, I. ve Yeomans, J. (2019). *Engaging researchers with data management: The cookbook.* OpenBook Publishers. <https://www.openbookpublishers.com/product/1080>
- Clare, C., Cruz, M., Papadopoulou, E., Savage, J., Teperek, M., Wang, Y., Witkowska, I. ve Yeomans, J. (2020). *Veri Yönetiminde araştırmacılarla etkileşim: örnek çalışmalar kitabı.* B. Barut ve diğerleri (çev.); G. Gürdal, İ. Holt ve Y. Türkyılmaz-van der Welden (çev. ed.). YÖK. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/YJRZD>
- Coşkun, C., Bayram, Ö., Holt, İ. ve Karasözen, B. (haz.) (2007). *Kurumsal arşiv oluşturma rehberi.* <http://eprints.rclis.org/9568/>
- Creative Commons Türkiye. (2018, 30 Temmuz). *CC TR şube oluşturma toplantısı gerçekleştirildi.* <http://creativecommons.org.tr/cc-tr-sube-olusturma-toplantisi-gerceklestirildi/>
- Çelik, S. ve Buğan, O. (2013). Açık Dergi Sistemleri (ADS): Açık kaynak kodlu dergi yönetim ve yayımlama sistemi. *Yükseköğretim Dergisi*, 3(1), 12–21. <http://dx.doi.org/10.2399/yod.13.003>
- Çelik, S. ve Çelik, R. (2019). Sürdürülebilir bir kurumsal akademik arşiv yönetimi: Doğu Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi deneyimi. *Yükseköğretim Dergisi*, 9(1), 91–102. <http://doi.org/10.2399/yod.18.020>
- Çelik, S., Güneş, G. ve Gürdal, G. (Ed.). (2008, Kasım). *DRIVER Rehberi 2.0: İçerik sağlayıcılar için rehber - OAI-PMH ile metinsel bilgi kaynaklarının keşfi.* (B. Yazıcı, çev.). https://ankos.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/DRIVER-Rehberi_19_08_2014_tr.pdf
- Dalkıran, Ö., Aker, İ., Öztemiz, S., Taşkın, Z. ve Tunç, S.K. (2014). Usability testing of digital libraries: the experience of ePrints. *Procedia: Social and Behavioral Sciences*, 147, 535-543. http://zehraskin.com/wp-content/uploads/2019/09/od_ia_so_zt_skt_ss_icininfo_2013.pdf
- EOSC. (2018). *The European Open Science Cloud is officially launched.* <https://www.eosc-portal.eu/news/european-open-science-cloud-officially-launched>
- EOSC. (2020). *EOSC portal.* <https://eosc-portal.eu/about/eosc>
- European Commission. (2016). *Open innovation, open science, open to the world: A vision for Europe.* <http://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3213b335-1cbc-11e6-ba9a-01aa75ed71a1>
- European Commission. (2017). H2020 online manual: Data management. https://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/cross-cutting-issues/open-access-data-management/data-management_en.htm
- Frank, G. (2016, 17 Mart). Creative Commons Turkey joins the CC affiliate network. *Creative Commons.* <https://creativecommons.org/2016/03/17/creative-commons-turkey-joins-cc-affiliate-network/>
- Harnad, S. (1990). Scholarly skywriting and the prepublication continuum of scientific inquiry. *Psychological Science*, 1, 342–343. <https://eprints.soton.ac.uk/251894/1/harnad90.skywriting.html>
- Harnad, S. (1991). Post-Gutenberg galaxy: The fourth revolution in the means of production of knowledge. *Public-Access Computer Systems Review*, 2(1), 39–53. <https://eprints.soton.ac.uk/253376/1/harnad91.postgutenberg.html>
- Harnad, S. (1995a). Subversive proposal. A. S. Okerson ve J. J. O'Donnell (Ed.), *Scholarly Journals at the Crossroads: A Subversive Proposal for Electronic Publishing* içinde. Association of Research Libraries. <https://eprints.soton.ac.uk/362894/>

- Harnad, S. (1995b). Electronic scholarly publication: Quo vadis? *Serials Review*, 21(1), 70–72. <https://eprints.soton.ac.uk/253356/1/harnad95.quo.vadis.html>
- Harnad, S. (1998). On-line journals and financial fire-walls. *Nature*, 395(6698), 127–128. <http://cogprints.org/1699/1/nature.html>
- Harnad, S. (2001). The Self-Archiving Initiative. *Nature*, 410(6832), 1024–1025. <https://eprints.soton.ac.uk/255947/>
- Holt, İ. (2005). E-LIS: E-prints in library and information science (sunuş). X. Türkiye’de İnternet Konferansı, 9-11 Şubat 2005. İstanbul. <http://eprints.rclis.org/6943/>
- Holt, İ. (2006, 4 Şubat). Türk Kütüphaneciler Derneği-E-LIS işbirliği. *Açık Erişim Dünyasından*. <http://acikerisim.blogspot.com/2006/02/trk-ktphaneciler-dernei-e-lis-ibirlil.html>
- Holt, İ. (2007, 8 Haziran). ANKOS AEKA çalışmalarını tamamladı. *Açık Erişim Dünyasından*. <http://acikerisim.blogspot.com/2007/06/ankos-aeaka-almalarn-tamamlad.html>
- Holt, İ. (2017, 22 Eylül). Creative Commons 4.0 License now in Turkish. *Creative Commons*. <https://creativecommons.org/2017/05/25/creative-commons-4-0-license-now-turkish/>
- House of Commons. (2004). *Select Committee on Science & Technology tenth report*. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmsctech/399/39902.htm>
- İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Açık Bilim Politikası. (2019, 26 Mart). <https://openaccess.iyte.edu.tr/xmlui/handle/11147/51>
- Karasözen, B. (2002). Kurumsal arşivler. F. Rukancı ve diğerleri (Ed.), *Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri Sempozyumu, 24-26 Ekim 2002, Bolu: Bildiriler içinde* (s. 8–16). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kültür Merkezi. <http://eprints.rclis.org/9619/1/kurumsalarsivler.pdf>
- Karasözen, B. (2003). Kütüphane hizmetlerinde işbirliği ve ortaklıklar: ANKOS. B. Yılmaz (yay. haz.), *Bilgi Toplumuna Doğru Halk Kütüphaneleri: PULMAN-XT Ulusal Toplantısı Sonuç Raporu, 16-19 Kasım 2002, Millî Kütüphane, Ankara içinde* (s. 72-74). ANKOS ve TKD. <https://ankos.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/kutuphanehizmetlerindeisbirligi.pdf>
- Karasözen, B. (2005). Sanal araştırma ortamları ve açık veriler. X. Türkiye’de İnternet Konferansı (İNİT-TR’05), 9-11 Aralık 2005, İstanbul. https://www.researchgate.net/publication/28804097_Sanal_Arastirma_Ortamlari_ve_Acik_Veriler
- Karasözen, B., Zan, B. U. ve Atılğan, D. (2010). Türkiye’de açık erişim ve bazı ülkelerle karşılaştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(2), 235–257. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/597>
- Kayaoğlu, H. D. (2006). Açık erişim kavramı ve gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye için anlamı. *Türk Kütüphaneciliği*, 20(1), 29–60. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/79>
- (Koç Üniversitesi, t.y.). *Açık Bilim Yönergesi*. <https://my.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2019/08/A%C3%87IK-B%C4%B0L%C4%B0M-Y%C3%96NERGES%C4%B0.pdf>
- Ksibi, N. (2019). *Introduction to ORCID in Turkey*. <https://doi.org/10.23640/07243.7871813.v1>
- MedOANet Proje Konsorsiyumu. (2013). *Araştırma yapan ve destekleyen kurumlar için MedOANet açık erişim politikaları uygulama rehberi*. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-medoanet-guidelines-turkish-2013.pdf>
- Okerson, A. S. ve O’Donnell, J. J. (Ed.). (1995). *Scholarly journals at the crossroads: A subversive proposal for electronic publishing*. Association of Research Libraries. <https://eprints.soton.ac.uk/362894/>
- Open access in Southern European countries*. (2010) L. Anglada ve E. Abadal (Ed.) FECYT. <http://openaccess.iyte.edu.tr/xmlui/handle/11147/4259>
- Open Knowledge Foundation. (t.y.). *Open definition: Guide to open licensing*. <https://opendefinition.org/guide/>
- OpenAIRE. (2018, 29 Nisan). *OpenAIRE history*. <https://www.openaire.eu/history>
- PASTEUR4OA Açık erişim politika uyumluluğu kontrol listesi. (2015, Kasım). G. Doğan, Y. Tonta, U. Al ve O. Madran (çev.). <http://doi.org/10.5281/zenodo.51918>
- Picarra, M. (2015, Ekim). *Araştırma yapan kurumlar için politika geliştirme ve uygulama, politikanın etkinliği ve uyumu için pratik bilgiler*. G. Doğan, Y. Tonta, U. Al ve O. Madran (çev.). <http://doi.org/10.5281/zenodo.51929>
- Plan S: *Making full and immediate Open Access a reality*. (t.y.) <https://www.coalition-s.org/addendum-to-the-coalition-s-guidance-on-the-implementation-of-plan-s/principles-and-implementation/>
- Polat, C. (2006). Bilimsel bilgiye açık erişim ve kurumsal açık erişim arşivleri. *Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(37), 53–80. <https://core.ac.uk/download/pdf/290475722.pdf>
- Ruiz, C. (2017, 8 Aralık). Network strategy: The transition towards a new model. *Creative Commons*. <https://creativecommons.org/2017/12/08/network-strategy-transition-towards-new-model/>
- Swan, A. (2015a, Eylül). *Açık erişim politika etkinliği: Araştırma kurumları için kısa bilgilendirme*. G. Doğan, Y. Tonta, U. Al ve O. Madran (çev.). <http://doi.org/10.5281/zenodo.54746>

- Swan, A. (2015b, Eylül). *Açık erişim politika etkinliği: Fon sağlayıcılar için kısa bilgilendirme*. G. Doğan, Y. Tonta, U. Al ve O. Madran (çev.). <http://doi.org/10.5281/zenodo.54742>
- Şenyurt Topçu, Ö., Çakmak, T. ve Doğan, G. (2014). Data standardization in digital libraries: An ETD case in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 147, 223–228. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814040762>
- TÜBİTAK. (2019, 16 Mart). TÜBİTAK Açık Bilim Politikası kabul edildi. *TÜBİTAK ULAKBİM*. <https://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/haber/tubitak-acik-bilim-politikasi-kabul-edildi>
- Tonta, Y. (2005a). Bilimsel iletişim ve açık erişim: Bilgi erişim sorunlarımızın çözümünde açık erişimden nasıl yararlanabiliriz? (çağrılı bildiri). *Akademik Bilişim '05, 2-4 Şubat 2005, Gaziantep*. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-ab-2005-acik-erisim.pdf>
- Tonta, Y. (2005b). Açık erişim ve kurumsal arşivler (sunuş). 41. *Kütüphane Haftası Dijital Kültür ve Yeni Nesil Kütüphaneler 28 Mart – 3 Nisan 2005*. Ankara. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-kut-haftasi-2005-acik-erisim.pdf>
- Tonta, Y. (2006). Açık erişim: Bilimsel iletişim ve sosyal bilimlerde süreli yayıncılık üzerine etkileri. K. Karakütük (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık 1. Ulusal Kurultay Bildirileri - [2-3 Kasım 2006, Ankara]* içinde (s. 23–32). TÜBİTAK ULAKBİM. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/%7B-%7Dtonta/yayinlar/tonta-sosyal-bilimlerde-acik-erisim-bildiri-son.pdf>
- Tonta, Y. (2008). Open access and institutional repositories: The Turkish Landscape. D. Bayır (Ed.), *Turkish Libraries in Transition: New Opportunities and Challenges* içinde (s. 27–47). Turkish Librarians' Association. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/%7B-%7Dtonta/yayinlar/tontaliber-2008-06-16.pdf>
- Tonta, Y. (2010). Açık erişim ve tıpta bilimsel iletişimin geleceği. H. Akan (Ed.), *Bilimsel Yayınlar Kitabı* içinde (s. 225–235). Bilimsel Tıp Yayınevi. <http://eprints.rcis.org/10639/>
- Tonta, Y. (2014). Araştırma yapan ve destekleyen kurumlar için MedOANet açık erişim politikaları uygulama ilkeleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(3), 418–432. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2463>
- Tonta, Y. (2018). Açık bilim. *Yüksek Öğretim Dergisi*, (10), 23–28. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/Yayinlar/tonta-acik-bilim-2018-v2.pdf>
- Tonta, Y. ve Akbulut, M. (2019). Türkiye'de lisansüstü tezlere açık erişim. *Türk Kütüphaneciliği*, 33(4), 219–248. http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/Yayinlar/tonta_akbulut_lisansustu_tezlere_acik_erisim.pdf
- Tonta, Y., Doğan, G., Al, U. ve Madran, O. (2015). *Open access policies of research funders: The case study of the Austrian Science Fund (FWF)*. *Pasteur4OA*. <http://doi.org/10.5281/zenodo.35616>
- Tonta, Y., Küçük, M.E., Al, U., Alır, G., Ertürk, K. L., Olcay, N. E., Soydal, İ. ve Ünal, Y. (2006). *Hacettepe Üniversitesi elektronik tez projesi: Yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik tezlerinin dijitalleştirilmesi ve tam metinlerinin Internet aracılığıyla erişime açılması*. (Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi Proje No. 02-G-064). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/02-G-064-elektronik-tez-projesi-sonuc-raporu.pdf>
- Tonta, Y. ve Ertürk, K. L. (2005). Bilimsel bilgiye açık erişim: Hacettepe Açık Arşiv Uygulaması (sunuş). 10. *Türkiye'de İnternet Konferansı, 9-11 Aralık 2005*. İstanbul. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-bahcesehir.pdf>
- Tonta, Y. ve Gürdal, G. (2012, 9 Kasım). *Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Sonuç Bildirgesi*. http://ae2012.acikerisim.org/wp-content/uploads/sites/6/2016/11/ae2012_sonuc_bildirgesi.pdf
- Tonta, Y. ve Gürdal, G. (2014, 21 Ekim). 3. *Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Sonuç Bildirgesi*. http://ae2014.acikerisim.org/wp-content/uploads/sites/4/2016/11/ae2014_sonuc_bildirgesi.pdf
- Tsoukala, V. ve Angelaki, M. (2015, Eylül). *Araştırma yapan kurumlar için açık erişim politikası geliştirme ve uygulama ilkeleri*. G. Doğan, Y. Tonta, U. Al ve O. Madran (çev.). <http://doi.org/10.5281/zenodo.51940>
- Tsoukala, V. ve Angelaki, M. (2016, Şubat). *Fon sağlayıcılar için açık erişim politikası geliştirme ve uygulama ilkeleri ve örnek politika*. G. Doğan, Y. Tonta, U. Al ve O. Madran (çev.). <http://doi.org/10.5281/zenodo.51945>
- Türk üniversiteleri 'Avrupa Açık Erişim Altyapısı' ile bütünleşecek. (2019, 26 Ocak). *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/turk-universiteleri-avrupa-acik-erisim-altyapisi-ile-butunlesecek-41095331>
- Türkfıdanı, A., Moral, A. ve Gürdal, G. (2010). L. Anglada ve E. Abadal (Ed.), *Open access in Southern European countries* içinde (s. 117-128). Madrid: FECYT. <http://openaccess.iyte.edu.tr/xmlui/handle/11147/4259>
- Wikipedia. (2020, 24 Eylül). Open Access Week. *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Open_Access_Week&oldid=970312444
- Zenodo. (2020). Coronavirus Disease Research Community - COVID-19. <https://zenodo.org/communities/covid-19/about/>